

В нашому університеті значне місце в організації процесу естетичного виховання та освіти належить кафедрі етики та естетики. В цьому навчальному році викладачі кафедри етики та естетики викладають свої профільні дисципліни майже на всіх факультетах університету. Готуються нові методичні розробки та пропозиції для введення цих курсів в Інституті математики, Інституті дистанційного навчання, Інституті перепідготовки та підвищення кваліфікації. Також, ще не розведені окремо етика та естетика як дві повноцінні дисципліни – на денній формі навчання: в Інституті корекційної педагогіки та психології, Інституті інформатики, Інституті педагогіки і психології (за виключенням спеціальності «здоров'я людини») Інституті соціології, психології та управління; - на заочній формі навчання: в Інституті корекційної педагогіки та психології, Інституті інформатики, Інституті соціології, психології та управління. Одночасно, на прохання дирекцій деяких інститутів. Ми читаємо ряд спецкурсів: «Етика бізнесу» (Інститут соціології, психології та управління), «Етика та професійна етика» (Інститут фізичного виховання і спорту), «Етика науковця», «Етико-естетична традиція в українській педагогічній науці» (Інститут філософської освіти).

Останній спецкурс є, на нашу думку, дуже перспективним, оскільки дає змогу детальніше ознайомитися з особливостями та історією становлення вітчизняної педагогічної науки в цій галузі, відкрити студентам нові імена українських учених, українських наукових шкіл, в тому числі і у нашому вузі, простежити тяглість традицій, що були започатковані ще в університеті св. Володимира. Хорошим прикладом фахової спрямованості є курс «Етика та професійна етика», в якому обсяг аудиторних годин (14 год. лекц. та 14 год. сем.) дають змогу розглянути і спортивну етику, в основі якої лежить принцип «чесної гри» і на якому наголошують Олімпійські хартії.

Аналізуючи специфіку викладання етики та естетики в інститутах НПУ ім. Драгоманова, дозволяє конкретно продемонструвати дієву присутність естетичного та етичного підґрунтя в освітньо-виховному процесі та висловити деякі пропозиції.

Так, в ІФОН для спеціальностей філософія-психологія, філософія-суспільствознавство, філософія-релігієзнавство, де естетика вивчається поглиблено, доречно було б змінити форму підсумкового контролю із заліку на екзамен. Запропонувати на вибір студентів ІФОН спеціалізації філософія і релігієзнавство в наступному навчальному році новий спецкурс «Етичні та естетичні проблеми в сучасних езотеричних вченнях». Студентам культурологам 3-го курсу ІФОНу в процесі вивчення предмету «Методика організації екскурсій» було б корисно запланувати підготовку віртуальних екскурсій за заданою темою, апробацію текстів власних екскурсій серед молодших студентів, ліцеїстів тощо.

Аспекти естетичного виховання виразно простежуються під час роботи викладачів нашої кафедри в Інституті політики і права, де конкретно мова йде про естетику мовлення, естетику діалогу, підготовку ділових паперів та ін.

Про психологічний напрям розвитку естетики йдеться в Інституті соціальної роботи та управління, де практично на семінарах проводяться обговорення дотичних до психології праць О.Ранка, (психоаналіз) А.Маслоу (естетична проблематика).

Особливої концентрації на питаннях естетичного виховання потребують студенти Інституту розвитку дитини. Вони висловлюють побажання одержувати більше практичного матеріалу, необхідного в майбутній роботі, залюбки виконують вправи на розвиток творчих здібностей.

Із студентами природничо-географічної освіти та екології обговорюються проблеми біоетики (для спеціальностей екологія, хімія, біологія), елементи корпоративної етики (для спеціальності економіка), проблеми етики міжнародного спілкування (для спеціальності туризм). Бажано було б запропонувати Інституту природничо-географічної освіти та екології курс «Екологічна етика», адже ЮНЕСКО у своїх офіційних документах звертає особливу увагу на етичне виховання в галузі природничих наук, а Україна стала ініціатором створення екологічної конституції Землі.

Зайве говорити про близькість інструментарію та механізмів впливу в процесі естетичного виховання студентів Інституту філології чи Інституту мистецтв.

Великий поштовх у справі естетичного виховання та просвіти дає культурологічна практика, започаткована в університеті цього року серед студентів молодших курсів всіх інститутів. Знайомство з музеями, театрами, культурно-історичними пам'ятками столиці, творчою діяльністю видатних осіб має неоціненне значення для формування структури естетичної свідомості студентів, що в основному приїхали з периферії, сприятиме розкриттю їх творчого потенціалу незалежно від вибору професійної спеціалізації.

А це і є не лише черговою ланкою цілісного виховного процесу, а й зрештою основним завданням естетичного виховання.

Нині поділ суспільства на «еліту» і «маси» здійснюється не лише в залежності від майнових, біологічних, ін. чинників, але й на духовній підставі: рівня володіння культурою спілкування з художніми цінностями людства.

Л.Виготський стверджував, що «художнє виховання дає не пізнання і не стільки навички, скільки саме тон життя, або правильніше сказати, тло життєдіяльності. Переконавання, які ми можемо прищепити в школі через знання, тільки тоді вкорінюються у дитячу психіку, коли ці переконання закріплені емоційно.». І це ми повинні пояснити майбутнім педагогам.

Отже естетичне не просто один із чинників формування духовності особистості. Це вихідна і завершальна ланка, адже небадужість до світу – основа пізнавальних потреб та підстава їх розвитку. Одночасно, естетичне – це цілісність формування здібностей інтелекту та почуттів, творчих умінь та чуттєво-ціннісного відношення до світу.

Андріяшина Н.В.

РОБОТА ШКІЛЬНОГО ПСИХОЛОГА З БАТЬКАМИ УЧНІВ

Розвиток України, як молодій державі, потребує гармонійної, самодостатньої, повноцінно розвиненої особистості, функціонування якої збільшить можливості і сприятиме зростанню країни. Саме поняття розвитку особистості є складним і дуже багатограним, яке включає такі компоненти як фізичний розвиток, психічний, емоційно-вольовий, інтелектуальний, соціальний, мотиваційний, що нерозривно пов'язані між собою і складають єдність.

Відповідальність за розвиток дитини, традиційним чином, покладена на батьків, систему освіти та саму особистість.

Батьки прагнуть, щоб їх дитина була найкращою, успішною в справах, а її розвиток був максимальним, щоб вона була самостійною, могла досягати поставлених цілей, була незалежною, впевненою, комунікабельною тощо. Проте, більшість батьків не

знають, що і як потрібно робити, для того щоб їх дитина стала саме такою. Перш за все, вони орієнтуються на досвід своїх батьків, на те, як виховували їх: свідомо повторюють виховання моральних норм, цінностей, принципів, автоматично переносять методи, засоби, прийоми та форми впливу своїх батьків. По друге, вони самостійно здобувають деякі знання, отримуючи інформацію з різних джерел, серед яких є домінування інтернет сайтів. Як правило, такі знання не є систематичними, а їх використання сумнівним.

Економічна ситуація в країні і зростаюче бажання батьків збільшувати матеріальні блага сім'ї, призводить до збільшення їх зайнятості на роботі і, автоматично, зменшення часу для надання уваги дітям. Натомість батьки прагнуть забезпечувати дітей сучасними електронними приладами, іграми, книгами, компенсуючи обмаль власного часу. Проте, усвідомлюючи нічим незамінну необхідність виховання і розвитку дітей, батьки перекладають відповідальність у цьому питанні на заклади освіти, або, взагалі, на саму дитину, розвиток якої залежить від тих соціальних груп, до яких вона потрапляє.

Завданням сучасної школи є навчання і виховання дітей, де перед педагогами стоїть задача здобуття знань, вмінь та вироблення навичок дітьми, а також забезпечення виховної спрямованості уроків. Перед шкільними психологами стоїть задача забезпечення психічно здорової і психологічного розвинутої особистості учня, реалізація чого залежить від успішного виконання таких напрямів, як робота з учнями, педагогами та батьками.

Вивчення ситуації розвитку особистості школяра обумовлює необхідність перегляду, вдосконалення і активізації напрямів роботи шкільного психолога, де основним моментом є підсилення роботи з батьками учнів в напрямі просвітницької діяльності та здобуття ними вмінь і навичок виховання та розвитку дитини.

Психологічна наука містить достатньо інформації, яка стосується роботи шкільного психолога з батьками. Проте, не все запропоноване теорією знаходить своє безпосереднє відображення в практиці. Проведене нами опитування студентів, які проходили практику в школі, та практичних психологів, що працюють там, показує, що найменшу увагу, серед вказаних вище напрямів, займає робота психолога з батьками. Причиною цього є те, що психолог зустрічається з колективом батьків на батьківських зборах, які проходять за планом і є рідкими зустрічами, а також психолог не в змозі відвідувати збори в багатьох класах одночасно. Іншою причиною є те, що за умов наявності проблеми, що пов'язана з розвитком особистості учня, батьки схильні звертатися за допомогою до класного керівника. Лише в окремих випадках до вирішення проблеми залучені практичні психологи. Отже, з проаналізованої ситуації видно, що психологи працюють з проблемою вже в разі її наявності, що є виконанням їх обов'язків, а профілактикою чи запобіганням проблемних ситуацій їм вдається займатися вкрай рідко. Профілактичну роботу психолог виконує у напрямку просвіти, де розкриває психологічну характеристику віку школяра, надає рекомендації батькам щодо спілкування з їх дітьми та консультує групу батьків з проблем, які частіше зустрічаються в житті їх дітей. Проте, така ситуація суттєво не зменшує кількість психологічних проблем, що виникають у батьків відносно їх дітей. Отже, перед нами постає питання пошуку нових та вдосконалення існуючих форм роботи психолога з батьками учнів.

В психологічній літературі існує ряд досліджень, які стосуються взаємодії сім'ї та школи, вони відображені в роботах А.С.Макаренка, П.Ф.Лесгафта, А.Адлера, Т.В.Кравченко, В.Сатир, Ф.Гальтона, Д.Уотсона, Б.Скіннера, Т.Гордона, К.Роджерса, Е.Берна, М.Джеймса, Д.Джонгарда та інших відомих вчених.

А.С.Макаренко писав про важливість виховання дитини в сім'ї і реалізував свої ідеї так, щоб особливості комунічних стосунків нагадували сімейні стосунки. Також основу виховання учня він вбачав у двох аспектах, де першим є навчання батьків правильно виховувати своїх дітей, а другим є знаходження методів взаємодії сім'ї та школи. У такій взаємодії вчений категорично відмовлявся від просвітницької діяльності батьків і вважав цей метод не результативним. Натомість він пропонував відшукувати шляхи та методи створення сприятливої емоційної атмосфери, яку і вважав основою розвитку дитини.

В.А.Сухомлинський серед ряду психолого-педагогічних проблем виділяв аспект сімейно-шкільної взаємодії як провідний у становленні особистості і наголошував на нерозривній єдності школи та сім'ї у розвитку особистості.

П.Ф.Лесгафт доводив, що сімейне виховання і виховання в школі мають найбільший вплив на хід і темп дитячого розвитку. Він виділяв такі основні принципи, на які мають спиратися батьки і вчителі школи, як гігієнічні умови розвитку, відсутність свавілля в діях дорослих, чітка відповідність слів та дій у стосунках з дитиною і повага до особистості дитини.

Питання взаємодії сім'ї і школи досліджувала Т.В.Кравченко, яка довела доцільність взаємного впливу сім'ї і школи на розвиток учня через роботу з батьками і роботу з дітьми. Вона довела безрезультативність впливу на дитину за умов відсутності такої взаємодії.

Сімейною терапією та вихованням батьків з метою впливу на дитину займався відомий вчений А.Адлер, який розробив критерії, принципи виховання батьків, а також вказував, що взаємоповага, сімейна атмосфера, сімейні цінності є основними в цьому напрямку. В своїй теорії він прагнув навчити батьків розуміти дитину, знати її цілі, мотиви поведінки, рекомендував відмовитись від покарань дітей, командування і наказів батьків, що за його думкою, викликає у дитини лише злість. Він закликав батьків до співробітництва з дитиною, до розширення її свободи, проте радив контролювати поведінку дитини і застерігав від її командування дорослими.

Вивченням впливу внутрішньої психологічної атмосфери на розвиток дитини займалися В.Сатир та Ф. Гальтон, які доводили, що гармонійність взаємостосунків в сім'ї стимулює багатогранність розвитку особистості дитини.

Проблема виховання дітей має своє висвітлення в теорії біхевіоризму, представниками якої є Д.Уотсон і Б.Скіннер. Вона включає ряд положень щодо роботи з батьками, одним з яких є розробка програм по вихованню батьків методом емпіричного моделювання «батьки-вихователі». Програми орієнтовані на допомогу батькам в управлінні власною поведінкою, вироблення в них навичок спостереження за дитиною та методів виховання. За теорією Б.Скіннера, усвідомлення власної поведінки батьками та вироблення відповідних навичок виховання призводить до змін в поведінці дитини.

Відомий психолог Т.Гордон представив власну теорію виховання дітей в сім'ях, в якій розробив модель поведінки батьків, що побудована на навчанні дорослих слухати і вміти чути, сприянні усвідомлення дитиною власних слів та задоволеності і результативності процесом спілкування двома сторонами. Т.Гордон підтримував ідею К.Роджерса про важливість самостійності дитини і продовжував її розглядати шляхом розвитку вміння дитини приймати самостійні рішення, а не виконувати вказівки

дорослих. Він вважав співпрацю з батьками, взаємодопомогу один одному, залучення дитини до сумісного вирішення проблеми методом розвитку мислення, а також шляхом позбавлення конфліктності та примусовості.

Проблема виховання батьків знайшла своє відображення і в теорії трансактного аналізу Є.Берна, М.Джеймса, Д.Джонгарда, основним положенням якої є фактор позитивного впливу батьків на розвиток дитини.

З огляду на проаналізовані дослідження можна зазначити, що необхідно вдосконалювати роботу психолога з батьками, шляхом створення програм соціально-психологічного тренінгу за різними темами. Саме тренінгові заняття дозволять батькам розширити знання про поведінку дітей та сприятимуть виробленню вмінь налагоджувати стосунки з ними, що дасть змогу оптимізувати розвиток особистості дитини.

Анотація.

В статтє раскрыто содержание работы школьного психолога с родителями учеников. Описана ситуация воспитания детей в современной семье, ее проблемы и недостатки. Изучена литература, относительно вопроса содействия психолога в воспитании детей. Очерчены перспективы работы школьного психолога и определена необходимость усовершенствования методов и форм его работы с родителями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адлер А. *Практика и теория индивидуальной психологии.* / А.М.Боковиков (пер. с нем.) М., 1995.-296с.
2. Хьямяляйнен Ю. *Воспитание родителей: Концепции, направления и перспективы.*-М., Просвещение,1993 -112с.
3. Титаренко В.Я. *Семья и формирование личности.* –М.:Мысль, 1987.-351с.
4. В.Сатир. *Психотерапия семьи.* «Речь», Санкт-Петербург 2000.

Арктова Ю.М.

РЕЦЕПЦІЯ ФОЛЬКЛОРУ У НОВЕЛАХ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА НА СУЇЦИДАЛЬНУ ТЕМАТИКУ

Самогубство, як свідомо зумисне припинення власного життя, з давніх-давен викликало у кожній людині гаму різних почуттів. Продиктовані вони людській підсвідомості ще архаїчними уявленнями пращурів на цей акт. В часи дохристиянські самогубство пов'язувалось із втручанням злих сил у цю страшну справу. З прийняттям на Київській Русі християнства, схильність до самогубства почала контролюватись церковними нормами, які забороняли цей вчинок як прояв гріховної суті людини, а століттями формоване в уяві слов'ян негативне ставлення до смерті заподіяної власноруч, набуло нової трансформації. Висунувши ідею про те, що життя кожної людини сповнене подвижницького служіння Богові, християнство за логікою не могло дозволити людині самовільно припиняти його, і підкріплювало заборону церковними правилами. Поступово вводяться у структуру колективного несвідомого, християнські елементи лише підсилюють негативне забарвлення змісту самогубства, сформованого в прадавні часи. Дослідник слов'янської міфології Д.К. Зеленін [1] зазначає, що різні народи земної кулі, так само як і слов'яни, розрізняють у своїх віруваннях два різновиди покійників: «родителі», тобто предки, які померли своєю смертю від старості та «мертвяки» – ті, що померли раніше призначеного для них часу. Саме до другого розряду вчений відніс і самогубців. Так як і відьми, упіри та чаклуни (що так само належать до цього розряду), самогубці мають щось спільне з нечистою силою, і тому крім осуду і страху серед людей, отримують заборону на всі ті обряди, які призначені для праведної людини. Мова йде про поховальний обряд, під час якого покійника відправляли до іншої сфери і на який самогубці вже не заслуговували. Подібні погляди перейшли і до християнства, яке так само, самогубців карало після їхньої гріховної смерті. «Народ вважає навіть гріхом згадувати їх в заупокійній молитві, не запише їх імена в поминальниці, в переконанні, що душа самогубця вже загинула наввіки і скільки б не молились за неї – молитва не тільки не вмилоствить Бога, а навпаки – прогніває його» [6; 712].

Про самогубство, як про вчинок осоружний Богові та людям, згадав у своїй праці «Дохристиянські вірування українського народу» і Митрополит Іларіон [2], в якій зазначив, що з найдавнішого часу самогубці позбавлені такого обряду, як християнський похорон, і тому їхні тіла «ховають не на Цвинтарі, а при ньому» [2; 264].

Фігурування текстів із суїцидальною тематикою в українському письменстві наявне ще від його початків. Проте попри категоричний осуд цього вчинку в працях християнських, в текстах нової та новітньої літератури, українські митці намагаються продемонструвати пояснення чинників, які вплинули на цей акт та знайти виправдання для того, хто обрав *more voluntaria*, надаючи при цьому смерті вільній – віталістичного характеру. Зрозуміло, що поштовхом до подібних творчих міркувань, покладених в основу текстів, ставала епоха, в яку вони створювались. Час після XVIII сторіччя виводить на арену людину іншого, більш розкутого світогляду, в якому суворі релігійні настанови вже втрачали свої важелі впливу і ставали в серйозну опозицію із уже відомим надбанням предків та онтологічними умонастроями Нового часу. Проте разом із розкутістю світоглядних орієнтирів, епоха Нового часу принесла із собою деструктивні явища. Людина опинилась на межі двох світоглядних орієнтирів – ще не призначена до нового, в якому мусила відмовитись від патронату вищої захисної та обнадійливої сили та взяти на себе відповідальність за своє життя, в якому для когось вже не стало Бога, для когось – пана, для когось – царя. З крахом світових монархічних систем, з відміною кріпосного права, людина, отримавши свободу, опиняється перед проблемою – яким чином її застосувувати. Анархічні настрої заповняють світ, ним ширяться війни та революції, в яких за владу борються і колишні заярмлені та пригноблені. Епоха змін та катаклізмів приносить людині почуття душевного неспокою та катастрофізму. На фоні величчя та глобальності світової революції людина постає беззахисною та «маленькою». Війна несе в собі смерть фізичну та душевне спустошення – коли вирішуються долі монархій, доля окремої людини відходить на задній план.

Чи могло залишитися мистецтво осторонь цих проблем? Звісно, що ні. Чи не найяскравіше людська катастрофа передається в творчості експресіоністів. Надто тонко, надто чуло, надто точно та яскраво вони можуть відчуті та виразити всю ту нервову болісність та стражденну муку душі людини зламу віків. І те як рветься від болю українська душа, в українському